

**KAZNENOPRAVNI ASPEKTI
PRIDRUŽIVANJA
REPUBLIKE HRVATSKE
EUROPSKOJ UNIJI**

Šifra projekta: 066-0662530-2503

Voditeljica projekta: prof. dr. sc. Zlata Đurđević

KAZNENOPRAVNI ASPEKTI PRIDRUŽIVANJA REPUBLIKE HRVATSKE EUROPSKOJ UNIJI

Ustanova: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Šifra projekta: 066-0662530-2503

Voditeljica projekta: prof. dr. sc. Zlata Đurđević

Suradnici: prof. dr. sc. Petar Novoselec

doc. dr. sc. Elzabeta Ivičević Karas

mr. sc. Antonija Krstulović Dragičević

Marin Bonačić

Zoran Burić

PRIKAZ PROJEKTA

1. UVODNO O PREDMETU ISTRAŽIVANJA

Republika Hrvatska je u okviru pristupnih pregovora Europskoj uniji dužna uskladiti svoj pravni poredak sa zajedničkom pravnom stečevinom (*acquis communautaire*), uključujući i područje kaznenog prava. Kazneno pravo je dio nacionalnog pravnog poretka koji se smatra jezgrom nacionalnog suvereniteta. Država ima monopol nad *ius puniendi*, a njezina demokratska zakonodavna procedura daje legitimitet primjeni državne prisile nad pojedincem.

Iako EU kao zajednica država ne ispunjava ni jedan od navedena dva obilježja, njezin pravni poredak sadrži brojne propise i mehanizme kojima u bitnoj mjeri određuje sadržaj kaznenopravnih poredaka država članica. Mehanizmi utjecaja na nacionalno kazneno pravo razvili su se još u Europskoj zajednici, ali normativni razvoj kaznenopravne stečevine započeo je nakon Ugovora iz Maastrichta iz 1992., a intenzivirao se nakon Ugovora iz Amsterdama iz 1997., kada je predmet trećeg stupa EU postala isključivo kaznenopravna suradnja. U zadnjih nekoliko godina, kazneno pravo je postalo jedno od najpropulzivnijih normativnih područja EU. Proces erozije jednog od posljednjih bastiona nacionalnog suvereniteta u EU ušao je u završnu fazu stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora, kojim se dio kaznenopravnih ingerencija prenosi na supranacionalna tijela Unije, dodjeljujući im ovlasti propisivanja kaznenih djela i sankcija te uspostavljanja europskih ustanova kaznenog progona kao što je Ured europskog javnog tužitelja.

RH je u postupku pridruživanja obvezna uskladiti svoje pravo s kaznenopravnim zahtjevima pravne stečevine EU, a kao država članica imat će mogućnost i obvezu sudjelovati u stvaranju i razvijanju njezinog kazneno-

pravnog poretka. Pretpostavke za to su poznavanje europskog kaznenog prava, spremnost na političke kompromise i odustajanje od isključive nacionalne percepcije kaznenog prava.

Predmet istraživanja je europeizacija hrvatskog kaznenopravnog sustava kroz njegove komponente: kazneno pravo, kazneni postupak i međunarodna kaznenopravna pomoć. Pretpostavka potpune i ispravne implementacije kaznenopravne stečevine je poznavanje sadržaja i pravnih učinaka pravnih izvora EU koji su relevantni za kazneno pravo. Nakon analize izvora europskog kaznenog prava, istraživanje ispituje pretpostavke za usklađivanje hrvatskog kaznenopravnog poretka u tri aspekta: harmonizacija hrvatskog materijalnog kaznenog prava s propisima EU, implementacija načela uzajamnog priznanja sudskih kaznenih odluka država članica te uključivanje policijskih i pravosudnih tijela RH u kaznenopravnu suradnju u EU. Budući da je pitanje zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda neraskidivo vezano uz funkcioniranje kaznenopravnog sustava, poseban, ali u kontekstu europskog kaznenog prava neizostavan predmet istraživanja na projektu jest i zaštita temeljnih ljudskih prava i sloboda. Pri tom je osobita pažnja posvećena praksi Europskog suda za ljudska prava čija judikatura ima nedvojbeno snažan utjecaj na zaštitu ljudskih prava u Europskoj uniji.

Jedan od ključnih preduvjeta za uključivanje Republike Hrvatske u krug država članica Europske unije jest i učinkovit progon ratnih zločina uravnotežen sa zahtjevima zaštite temeljnih ljudskih prava osoba protiv kojih se takvi postupci vode. Stoga su detaljna znanstvena analiza suđenja za ratne zločine pred prije svega domaćim sudovima, pitanja suradnje između tijela kaznenog progona i drugih pravosudnih tijela država iz regije također predmet istraživanja ovoga projekta.

2. DOSADAŠNJI REZULTATI RADA NA PROJEKTU

U dosadašnjem radu na projektu voditeljica i suradnici bavili su se istraživanjima u području nekoliko tema od osobitog interesa za europsko kazneno pravo, ali jednako tako i proučavanjem i znanstvenom obradom dosadašnjeg utjecaja kaznenog prava Europske unije na hrvatsko kazneno pravo. Rad na projektu u prvom je redu bio usmjeren na izradu i objavljivanje radova: poglavlja u knjizi i znanstvenih, stručnih i drugih radova s aktualnim temama iz područja europskog kaznenog prava i zaštite ljudskih prava pred europskim sudovima za zaštitu ljudskih prava (Europskim sudom za ljudska u Strasbourgu i Europskim sudom u Luxembourg). Pored toga, uključivao je i suradnju s visokoobrazovnim institucijama, udrugama i znanstvenicima iz Europe i svijeta koji se bave istraživanjem europskog kaznenog prava, sudjelovanja i izlaganja na međunarodnim znanstvenim skupovima i konferencijama.

2.1. Izlaganja i sudjelovanja na međunarodnim znanstvenim skupovima i konferencijama

Sredstva projekta, pored nabavljanja potrebne tehničke opreme, u velikom su dijelu iskorištena za pokriće troškova sudjelovanja na međunarodnim skupovima i konferencijama. Učestalo je takvo sudjelovanje bilo praćeno i izlaganjem. O velikom broju skupova na kojima su sudjelovali suradnici na projektu napisali su i objavili prikaze u kojima su u kratkim crtama iznijeli tijek skupa ili konferencije i svoja iskustva sudjelovanja.

Prof. dr. sc. Zlata Đurđević imala je izlaganja na sljedećim međunarodnim skupovima sa sljedećim temama:

Varšava, Poljska, studeni 2007., **Sukob interesa - hrvatska perspektiva**;
Tübingen, Njemačka, travanj 2008., **Suverenitet v. Međunarodno kazneno pravosuđe, Nacionalna sigurnost kao iznimka od obveze države na međunarodnu suradnju**;

Ljubljana, Slovenija, svibanj 2008., **Implementacija PIF konvencija u Hrvatskoj**;

Neum, Bosna i Hercegovina, lipanj 2008., **Zaštita financijskih interesa EU**;

Pula, Hrvatska, studeni 2008., **Posebne procesne mjere i zaštita ljudskih prava, Nacionalni referat**;

Gyarmatpuszta, Mađarska, travanj/svibanj 2009., **Ustavni izazovi europskog kaznenog prava**;

Varšava, Poljska, svibanj 2009., **Europki javni tužitelj iz hrvatske perspektive**;

De Paul University, Chicago, SAD, kolovoz 2010., **Pravo na slobodu izražavanja prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava**.

U rujnu 2009. predsjedavala je trećom sekcijom na **Svjetskom kongresu Međunarodne udruge za kazneno pravo** u Istanbulu, Turska. Pored međunarodnih, sudjelovala je i na sedam domaćih znanstvenih i stručnih skupova.

Doc. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas sudjelovala je Trieru, Njemačka, u veljači 2009. te napisala i objavila prikaz s **Godišnjeg foruma o borbi protiv korupcije i prijevare u Europskoj uniji 2009. (s težištem na oduzimanju imovinske koristi)**. U rujnu 2009. na međunarodnoj konferenciji održanoj na Pravnom fakultetu u Ljubljani, Slovenija, održala je izlaganje na temu **Odgovornost pravnih osoba za kaznena djela u hrvatskom pravu: nadahnuća crpljena iz francuskog prava i neke osobitosti hrvatske legislative**.

Marin Bonačić sudjelovao je na **Simpoziju o međunarodnom kaznenom pravu za mlade penaliste** koji je u travnju 2008. održan u Tübingenu,

Njemačka. Prikaz koji je napisao objavljen je u Hrvatskom ljetopisu za kazneno pravo i praksu, br. 1/2008, str. 475-486.

Zoran Burić sudjelovao je na nekoliko međunarodnih konferencija o kojima je napisao i objavio prikaze:

Pripremni kolokvij XVIII. međunarodnog kongresa iz kaznenog prava održan u Puli u studenom 2008. s temom Posebne postupovne mjere i poštivanje ljudskih prava (prikaz je objavljen u Hrvatskom ljetopisu za kazneno pravo i praksu, br. 2/2008, str. 1171-1179, u koautorstvu s Martom Dragičević Prtenjačom);

Deveti specijalistički tečaj iz međunarodnog kaznenog prava za mlade penaliste s naslovom Pravni status i odgovornost nedržavnih entiteta prema međunarodnom humanitarnom pravu, međunarodnom kaznenom pravu i međunarodnom pravu o ljudskim pravima (prikaz je objavljen u Hrvatskom ljetopisu za kazneno pravo i praksu, br. 1/2009, str. 401-408, u koautorstvu s Martom Dragičević Prtenjačom);

Osamnaesti međunarodni kongres iz kaznenog prava koji je s naslovom Glavni izazovi globalizacije postavljeni pred kazneno pravosuđe održan u rujnu 2009. u Istanbulu, Turska (prikaz je objavljen u Hrvatskom ljetopisu za kazneno pravo i praksu, br. 2/2009, str. 973-1001, u koautorstvu s Igorom Bojanićem, Davorom Derenčinovićem i Majom Munivranom Vajdom).

U lipnju/srpnju 2009. u Bruxellesu, Belgija, pohađao je **ljetnu školu iz europskog kaznenog prava** pod nazivom The European Area of Criminal Justice (prikaz ljetne škole objavljen je u Hrvatskom ljetopisu za kazneno pravo i praksu, br. 2/2009, str. 1003-1018, u koautorstvu s Majom Munivranom Vajdom).

2.2. Sudjelovanje u međunarodnim znanstvenim istraživačkim projektima

Novčana sredstva dobivena iz projekta omogućila su intenziviranje suradnje Katedre za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu s visokoobrazovnim institucijama, udrugama i znanstvenicima koji se bave proučavanjem europskog kaznenog prava.

Prof. dr. sc. Zlata Đurđević je od 2008. godine članica **Akaderske mreže za europsko kazneno pravo** (*European Criminal Law Academic Network, ECLAN*), odnosno njezina kontaktna točka za Hrvatsku. ECLAN je središnja udruga koja okuplja istaknute znanstvenike iz cijeloga svijeta koji se bave europskim kaznenim pravom.

Prof. Đurđević je 2009. godine sudjelovala kao stručnjak za pravna pitanja u **PHARE 2006** projektu *Developing the Readiness to Implement Schengen Information System (SIS II)*.

Kroz 2009. i 2010. godinu prof. dr. sc. Zlata Đurđević sudjelovala kao partnerica u međunarodnom istraživačkom projektu **Max Planck Instituta za strano i međunarodno kazneno pravo**. Naziv ovog projekta je **EuroNeeds**, a njegova je voditeljica **dr. Marianne Wade**, istaknuta znanstvenica u području europskog kaznenog prava i istraživačica na Max Planck Institutu. Sudjelovanje u projektu uključivalo je obvezu provođenja istraživanja u 17 država članica Europske unije i Republici Hrvatskoj. Cilj je istraživanja bio ustanoviti stvarne potrebe praktičara (državnih odvjetnika, policijskih službenika, sudaca) koji se bave pitanjima međunarodne kaznenopravne pomoći za uspostavljanjem središnjeg europskog tijela kaznenog progona – europskog javnog tužitelja. Osim provođenja empirijskog istraživanja, projekt je bio usmjeren i na analizu pravnog uređenja međunarodne kaznenopravne pomoći u pravnim poretcima istraživanih država. Projekt je sada u završnoj fazi i uskoro se očekuje javno objavljivanje njegovih rezultata.¹

Drugi međunarodni istraživački projekt rađen je u suradnji četiriju pravnih fakulteta: u Beču, Grazu, Ljubljani i Zagrebu te Austrijske udruge branitelja. Projekt je proveden u četirima državama: Austriji, Hrvatskoj, Njemačkoj i Sloveniji. Projekt, čiji je naziv **Prava obrane u prethodnom kaznenom postupku: Najbolja praksa i učinkovita odvjetnička dežurstva**, istraživao je prava obrane u prethodnom kaznenom postupku, posebno načine na koje bi se mogla poboljšati učinkovitost obrane u najranijim fazama kaznenog postupka. Uključivao je također opsežno empirijsko istraživanje provedeno putem *online* upitnika upućenog sucima, državnim odvjetnicima, odvjetnicima i policijskim službenicima. Pored ispunjavanja upitnika, proveden je i niz intervjua sa pripadnicima navedenih profesija. Također je izvršena dubinska analiza našeg pravnog sustava u istraživanom segmentu te njegova usporedba sa pravnim sustavim drugih zemalja sudionica u istraživanju. Nakon provedenih istraživanja, sastavljena su i podnesena tri zasebna izvještaja: pravni, koji kritički preispituje pravno uređenje osumnjičeničkova pristupa branitelju u najranijim fazama postupka; kvantitativni, koji se temelji na statističkoj analizi podataka prikupljenih putem *online* upitnika; i kvalitativni izvještaj koji predstavlja analizu podataka dobivenih kroz intervjue s praktičarima i njihovu usporedbu s normativnim uređenjem. Projekt je sada u završnoj fazi i uskoro se očekuje javna objava njegovih rezultata.

¹ Za više podataka o projektu v. *web* adresu <http://www.mpicc.de/ww/en/pub/forschung/forschungsarbeit/strafrecht/euroneeds.htm>

Nedavno je prof. dr. sc. Zlata Đurđević uključena u rad još jednog međunarodnog istraživačkog projekta koji se bavi najaktualnijim pitanjem europskog kaznenog prava – uspostavom Ureda europskog javnog tužitelja. Radi se o programu ***Hercule II Europske komisije*** čiji je koordinator Pravni fakultet Sveučilišta u Luxembourg. Naziv projekta je ***EU Model Rules of Criminal Investigation and Prosecution for the Procedure of the Proposed European Public Prosecutor's Office***. Prof. Đurđević članica je radne skupine za izradu pravila postupanja za budućeg europskog javnog tužitelja.

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu u suradnji sa Hrvatskom udrugom za europsko kazneno pravo i Beogradskim centrom za ljudska prava priprema za veljaču 2011. godine međunarodnu konferenciju pod nazivom ***Pravno i društveno naslijeđe Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju***. Na konferenciji će biti predstavljeni i rezultati istraživanja o regionalnoj kaznenopravnoj suradnji u progonu ratnih zločina provedenog u okviru ovog projekta, koja je nužna pretpostavka učinkovitog progona istih i jedan od ključnih preduvjeta za pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji.

2.3. Objavljeni radovi

Voditeljica projekta, **prof. dr. sc. Zlata Đurđević** u svojem dosadašnjem radu na projektu objavila je niz vrijednih znanstvenih radova koje navodimo prema kronološkom redosljedu objavljivanja:

Criminal Law Protection of EU's Financial Interests in Croatia, *Eu-crim*, br. 3-4/2007, str. 120-127;

Europski sud pravde i legitimitet europskog uhidbenog naloga, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 2/2007, str. 1021-1027;

Konvencija o zaštiti financijskih interesa Europskih zajednica: nastanak, sadržaj i implementacija, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 2/2007, str. 921-966;

Prijevarena na štetu proračuna Europske unije: pojavni oblici, metode i uzroci, *Financijska teorija i praksa*, br. 3/2007, str. 253-281;

Kaznenopravna zaštita financijskih interesa Europske unije: proračun EU, pojavni oblici kriminaliteta i PIF konvencija, *Pravo i pravda*, časopis za pravnu teoriju i praksu, br. 1/2008, str. 99-141;

Dopuštenost uporabe dokaza pribavljenih kršenjem temeljnih ljudskih prava, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 2/2008, str. 973-1008 (u koautorstvu s prof. dr. sc. Igorom Bojanićem);

Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 2/2009, str. 783-808;

Special Procedural Measures and Respect of Human Rights, National Report for Croatia, *Revue Internationale de Droit Penal*, br. 1-2/2009;

Lisabonski ugovor: prekretnica u razvoju kaznenog prava u Europi, u knjizi *Reforma Europske unije - Lisabonski ugovor*, Siniša Rodin, Tamara Čapeta, Iris Goldner Lang (ur.), Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 295-342;

Some Issues on the European Public Prosecutor from the Croatian Perspective, *Ochrona interesów finansowych a przemiany instytucjonalne Unii Europejskiej*, Varšava, WAiP, 2010., str. 163-184.

U postupku objave u Hrvatskom ljetopisu za kazneno pravo i praksu je njezin rad iz područja usklađenosti hrvatskog prava s europskim kaznenim pravom:

Kaznenopravna zaštita financijskih interesa Europske unije u Republici Hrvatskoj *pro futuro* (prema radnom Nacrtu prijedloga Kaznenog zakona od 21. listopada 2010.).

Prof. dr. sc. Petar Novoselec u svom je udžbeniku iz kaznenog prava, **Kazneno pravo, Opći dio** (u izdanju Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu), u njegovom drugom izdanju iz 2007. godine objavio poglavlja iz materije europskog kaznenog prava koja su nastala kao rezultat njegova rada na projektu:

Odnos europskog i kaznenog prava, str. 15-17;

Odgovornost pravnih osoba za kaznena djela, str. 505-526.

Ista su poglavlja izmijenjena i dopunjena u novom, trećem izdanju udžbenika iz 2009. godine. Pored toga, u svojoj monografiji **Uvod u gospodarsko kazneno pravo** (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, Zagreb, 2009.) objavio je poglavlja:

Prijevara na štetu Europskih zajednica, str. 122-123;

Zaštita tržišnog natjecanja u Europskoj uniji, str. 126-135.

Doc. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas objavila je kao rezultat svojih istraživanja na projektu tri znanstvena rada, od kojih je u jednom tema kaznena dogovornost pravnih osoba za kaznena djela (rad objavljen na francuskom jeziku), a u dvama se ostalima bavila problematikom zaštite temeljnih ljudskih prava u kaznenom postupku:

Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični postupka iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 4-5/2007, str. 761-788;

Povodom presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Maresti protiv Hrvatske, III. specijalističko savjetovanje*, Primjena prekršajnog zakona i ostalih propisa s područja prekršajnog prava u Republici Hrvatskoj, Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu, Zagreb, 2009., str. 1-18.

La responsabilité pénale des personnes morales en droit croate: Les inspirations tirées du droit français et certaines particularités de la législation croate, *Slovenian Law Review*, br. 1-2/ 2009, str. 121 - 135.

Mr. sc. Antonija Krstulović Relija u svojoj monografiji **Nagodbe stranaka u suvremenom kaznenom postupku** (Hrvatsko udruženja za kaznene znanosti i praksu i Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Policijska akademija, Zagreb, 2007.), objavila je poglavlje **Corpus juris i Zelena knjiga za zaštitu financijskih interesa Europske unije**, str. 141-143.

Privatno znanstveni novak, a kasnije istraživač na projektu **Zoran Burić** objavio je dva rada iz područja međunarodne kaznenopravne suradnje u Europskoj uniji, zaštite temeljnih ljudskih prava u Europskoj uniji:

Europski uhidbeni nalog, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, br. 1/2007, str. 217-266;

Načelo ne bis in idem u europskom kaznenom pravu - pravni izvori i sudska praksa Europskog suda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4/2010, str. 819-859;

U udžbeniku prof. dr. sc. Davora Krapca i suradnika **Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije** (IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2010.) napisao je poglavlje o *europaizaciji kaznenog (procesnog) prava*, str. 58-59.

U postupku objave su dva njegova rada iz područja zaštite temeljnih ljudskih prava pred Europskim sudom za ljudska prava i harmonizacije kaznenog prava u Europskoj uniji:

Razgraničenje kaznenih djela i prekršaja u svjetlu presude Europskog suda za ljudska prava *Maresti protiv Hrvatske*, u postupku objave u Hrvatskom ljetopisu za kazneno pravo i praksu (u koautorstvu s Draganom Novoselom i Markom Rašom);

Položaj žrtve u hrvatskom i makedonskom kaznenom procesnom pravu kroz prizmu Okvirne odluke o položaju žrtava u kaznenom postupku, u postupku objave u Zborniku Pravnog fakulteta u Zagrebu.

3. ZAKLJUČNO

Pridruživanje Republike Hrvatske Europskoj unije je ne samo prvorazredni društveni i politički događaj, već i poseban pravni proces s nizom osobitosti koje zahtijevaju ne samo odgovarajuću društvenu prilagodbu, već i znanstvenu obradu. Značajne promjene koje taj proces za sobom donosi mijenjaju i način na koji djeluju nacionalni kaznenopravni poretki. Mogućnost pravodobne reakcije, uspješnog i kompetentnog uključivanja u europski prostor „slobode, sigurnosti i pravde“ nužno zahtijeva poznavanje osnovnim mehanizama funkcioniranja toga prostora.

Kroz znanstveni projekt **Kaznenopravni aspekti pridruživanja Republike Hrvatske Europskoj uniji** znanstveno je obrađeno nekoliko ključnih elemenata europskog kaznenopravnog prostora: materijalno kazneno pravo u pr-

vom redu kroz zaštitu financijskih interesa Europske unije, kazneno procesno pravo kroz načelo uzajamnog priznanja i njegove instrumente, institucije tog prostora kroz analizu potrebe i mogućnosti stvaranja jedinstvenog europskog tijela kaznenog progona – europskog javnog tužitelja, te zaštita ljudskih prava u njemu kroz analizu prakse ne samo Europskog suda iz Luxembourg, već i Europskog suda za ljudska prava iz Strasbourga, čija praksa nedvojbeno ima ogroman utjecaj na praksu prvo navedenog.

Sudjelovanje i rad voditeljice i suradnika na projektu dalo je značajan doprinos povećanju razine poznavanje kaznenog prava Europske unije u hrvatskoj znanstvenoj i stručnoj javnosti. Osim kroz objavu radova, to je učinjeno i kroz njihovo sudjelovanje na konferencijama na kojima su izlagali o aktualnim temama europskog kaznenog prava. Istodobno je posredstvom Kate-dre za kazneno procesno pravo Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu postao partnerom neoliko važnih europskih istraživačkih projekata čime je ostvaren doprinos njegovoj vidljivosti u europskim znanstvenim okvirima.

prof. dr. sc. Zlata Đurđević
doc. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas
Zoran Burić

Summary

Project: Criminal law aspects of the accession of the Republic of Croatia to the EU **Project leader: Zlata Đurđević**

The aim of the scientific research conducted in this project has been to detect and analyse scientifically and critically both the ways in which EU law affects the Croatian criminal law system and the contents of this influence. The influence of EU law can already be felt in the process of Croatia's accession to the EU, but its full manifestation will occur when Croatia joins the EU and when it has the opportunity of participating in the creation of "European criminal law". A necessary condition for performing this demanding task is knowledge of EU law, primarily its criminal law and the mechanisms of its creation and effect. Work in the project has so far aimed at researching several areas which represent key issues of European criminal law: the harmonisation of substantive criminal law, especially concerning the protection of the EU budget (the criminal offence of fraud against the EU budget, the responsibility of legal persons for criminal offences); the harmonisation of criminal procedure law as a necessary condition for the application of the principle of mutual recognition; and the protection of human rights as a precondition for the establishment of the Union not only as an area of security, but also as an area of freedom. The project leader, Prof. Zlata Đurđević, DSc, and her collaborators, Prof. Petar Novoselec, DSc, Elizabeta Ivičević Karas, MSc, Antonija Krstulović Relija, Marin Bonačić and Zoran Burić, have conducted their project work through three basic groups of activities: presentations and participation in international scientific meetings and conferences; international cooperation by participating in international scientific research projects; and writing and publishing research and other papers in relevant domestic and foreign journals. Conse-

quently, as part of the project, nine presentations have been given at international conferences, participation has taken place in four international scientific research projects, and over twenty research, professional and other papers have been written and published. Many of these activities, especially those with international significance, would not have been achieved without the financial assistance received through the project. The work done so far in this project, and taking into account the number and variety of undertaken activities and the usefulness of the project for both the Faculty of Law of Zagreb University, and for increasing the visibility of Croatian legal science on the international research scene, has fully justified its existence.